Actieplan voor diffuse bronnen in Noord-Holland

De waterbeheerders in Noord-Holland vragen in de Wvo-vergunning voor de riooloverstorten om een Actieplan Diffuse Bronnen. De Amsterdamse stadsdelen hebben als eerste die plannen geleverd, waarmee de waterbeheerders inzicht hebben gekregen in het beheer van de openbare ruimte. Gebleken is dat de stadsdelen hun verantwoordelijkheid in het bestrijden van verontreiniging in de openbare ruimte serieus nemen. Wanneer de voornemens in de actieplannen worden geborgd binnen de brede gemeentelijke planvorming, ligt een verbetering van de oppervlaktewaterkwaliteit binnen handbereik.

Toepassen van kunststofleidingen.

De waterkwaliteit in Amsterdam en omgeving is sinds de jaren zeventig, na het van kracht worden van de Wet verontreiniging oppervlaktewater (Wvo), sterk verbeterd. De verbetering stagneert echter de laatste jaren. Eén van de oorzaken is de verontreiniging door diffuse bronnen in het stedelijk gebied. Regenwater spoelt een deel van verontreinigingen, zoals uitlogende bouwmetalen, bestrijdingsmiddelen en straatvuil, via het rioolstelsel het oppervlaktewater in.

De bestrijding van diffuse verontreiniging van oppervlaktewater is een taaie materie. Waterbeheerders hebben hiernaar in de jaren negentig veel onderzoek verricht en diverse instrumenten ingezet. De problemen buiten het reguliere werkproces van de waterbeheerder plaatsen, bleek echter niet te werken. De waterschappen besteden tegenwoordig weinig tijd aan specifiek onderzoek naar diffuse bronnen. De waterbeheerders zoeken daarentegen concrete instrumenten om in te zetten, zoals vergunningverlening en handhaving.

Wvo-vergunning

Diffuse emissies in het stedelijk gebied komen via het rioolstelsel in het oppervlaktewater. Daarom hebben de waterschappen in Noord-Holland, Rijkswaterstaat Noord-Holland en de hoogheemraadschappen Amstel, Gooi en Vecht, Hollands Noorderkwartier en Rijnland besloten om de Wvo-vergunning in te zetten om aandacht te vragen voor diffuse bronnen in de openbare ruimte.

De gemeente vraagt voor de lozing van afvalwater uit het rioolstelsel een vergunning aan bij de waterbeheerder. De waterbeheerder verplicht de gemeente in de vergunning om een Actieplan Diffuse Bronnen op te stellen. Het doel van zo'n plan is om het bestaande beleid van de gemeente voor de beperking van verontreiniging door diffuse bronnen in beeld te brengen en zo nodig te intensiveren. De aanpak is gericht op bewustwording bij de gemeenten, het optimaal inzetten van bestaande bevoegdheden, het benoemen van activiteiten en plannen en het voorkómen van het ontstaan van nieuwe problemen. Als overheidsorgaan zal de gemeente ook invulling moeten geven aan de voorbeeldfunctie bij het voorkomen van diffuse verontreinigingen. In Amsterdam is met deze methode al succes geboekt. Alle 14 stadsdelen hebben het afgelopen jaar een actieplan ingediend met een beschrijving van het omgaan met potentiële verontreinigende activiteiten in de openbare ruimte.

Kennisuitwisseling

Begin april vond een bijeenkomst plaats waarop veel kennis is gedeeld tussen alle betrokken partijen. Verschillende sprekers gaven toen hun visie op het onderwerp diffuse bronnen. Corine Baltus (RIZA/Waterdienst) lichtte het nieuwe rijksbeleid toe: chemische bestrijding op verharding is alleen toegestaan indien wordt voldaan aan de gebruiksvoorschriften van het middel. Aan het gebruik van de bestrijdingsmiddelen is de verplichting van certificering gekoppeld. Ook is vereist dat de DOB-methode (Duurzaam Onkruid Beheer) of een vergelijkbare methode wordt toegepast en er mag niet worden gespoten in volgens de Kaderrichtlijn Water aangewezen beschermde gebieden.
Corné Kempenaar van Wageningen UR (afdeling Plant Research International) gaf inzicht in de methoden voor het effectief bestrijden van onkruid zonder chemie. De universiteit heeft ervaring met het opzetten van praktijknetwerken voor gemeenten om kennisuitwisseling over onkruidbestrijding te bevorderen. Het opzetten van een kennisnetwerk voor Amsterdam zal door de stadsdelen zelf opgepakt worden.

Onderwerpen in actieplan

De ingediende actieplannen hebben de waterbeheerders veel kennis opgeleverd. De Amsterdamse stadsdeelraden leverden veel informatie over preventie van diffuse emissies. Ook werd duidelijk welke onderwerpen in het Actieplan Diffuse Bronnen thuishoren. Bovendien is voor de gemeenten die nog een plan moeten indienen, een raamwerk gemaakt dat ze kunnen gebruiken als leidraad bij het opstellen van een actieplan.
De onderwerpen in het Actieplan Diffuse Bronnen zijn: straatreiniging / zwerfafval, (chemische) onkruidbestrijding, inrichtingsmateriaal / bouwmaterialen, wegen, gladheidsbestrijding, hondenpoep, auto's wassen, gevelreiniging, publieksinformatie en tenslotte borging in eigen (milieu)beleidsplan.

Toetsing

Voor de toetsing van de plannen is een beleidskader opgesteld. De waterbeheerders letten vooral op de eerste drie punten en het laatste punt. Om te voldoen aan de verplichting in de Wvo-vergunning moet voor deze onderwerpen worden voldaan aan minimale eisen. In het kader wordt voor de belangrijkste onderwerpen de visie van de waterbeheerders gegeven. Daarnaast worden voorbeelden van mogelijke preventiemaatregelen ter bestrijding van diffuse emissies gegeven. De waterbeheerders hebben overigens ook voor de overige onderwerpen richtlijnen opgesteld.

Beoordeling

Uit de beoordeling van de plannen van de stadsdelen blijkt dat de ambities in de Amsterdamse wijken hoog liggen ten aanzien van het terugdringen van diffuse bronnen. Op de belangrijkste punten werden alle plannen als voldoende beoordeeld.
De stadsdelen hebben veel aandacht voor straatreiniging in het kader van de aanblik van de openbare ruimte, maar ook het oppervlaktewater is hiermee gebaat. Van de 14 stadsdelen passen negen géén chemische middelen toe voor onkruidbestrijding.
De andere stadsdelen werken met het zogeheten DOB-systeem.
Alle stadsdelen zijn zich bewust van hun voorbeeldfunctie om bij bouwprojecten niet-uitlogende materialen toe te passen. Stadsdelen vinden het wel lastig om het gebruik van uitlogende bouwmaterialen door externe partijen, zoals projectontwikkelaars, terug te dringen. Door Centrale Stad Amsterdam is de 'Milieuvoorkeurslijst openbare ruimte Amsterdam' opgesteld. De stadsdelen kennen deze lijst en meestal verstrekken ze informatie met richtlijnen over bouwmaterialen aan initiatiefnemers. In het geval van IJburg is een convenant gebruikt om de afspraken over het gebruik van bouwmaterialen vast te leggen.

De waterbeheerders in Noord-Holland hebben ook over het vervolg van de plannen nagedacht. Na Amsterdam zal ook de andere

Onkruidbestrijding met een borstelveegmachine.

gemeenten om een actieplan gevraagd worden. De waterbeheerders vinden dat het Actieplan Diffuse Bronnen niet een op zichzelf staand plan moet zijn, maar ingebed moet worden binnen de gemeentelijke planvorming (waterplan, gemeentelijk rioleringsplan, groenbeheerplan en/of milieubeleidsplan).

Waterwet

De verwachting is dat volgend jaar de nieuwe Waterwet van kracht wordt. Als gevolg hiervan zullen lozingen op oppervlaktewater meer met algemene regels gereguleerd gaan worden in plaats van met vergunningen. Waterschappen zullen naar verwachting wel enige ruimte behouden voor maatwerk. Wat dit gaat betekenen voor de voorwaarden die aan lozingen uit riooloverstorten gesteld kunnen worden, is nog niet duidelijk. Wel blijft het wenselijk dat gemeenten actief aandacht besteden aan het voorkomen van diffuse emissies in de openbare ruimte naar oppervlaktewater.

Hoe verder?

Het voorbeeld van de Amsterdams stadsdelen is in ieder geval positief. De toepassing van het Wvo-instrument voor het vragen van een Actieplan Diffuse Bronnen blijkt bruikbaar. Tijdens de kennisbijeenkomst bleek dat de stadsdelen meer inzicht kregen in hoe het beheer van de openbare ruimte de waterkwaliteit beïnvloedt. Deze bewustwording blijkt een duidelijke stimulans bij stadsdelen voor uitvoering van de plannen. Door het opnemen van de onderwerpen uit het actieplan in eigen beleid wordt de uitvoering ervan geborgd. Het Actieplan Diffuse Bronnen maakt het mogelijk om praktisch om te gaan met deze eens zo taaie materie.

Martine Beuken-Greben (Waternet)
Simon Zijlstra (Zijlstra projectleiding en advies)
Hans Overbeek (Rijkswaterstaat Noord-Holland)

- straatreiniging

Straatreiniging is een onderwerp dat niet snel in verband wordt gebracht met de bestrijding van diffuse bronnen. Het is echter een goede manier om diffuse bronnen in het algemeen te bestrijden. Door het geregeld reinigen van de straat is er weinig zwerfvuil, belandt minder aan stof gebonden verontreiniging in het riool, wordt het ontstaan van onkruid voorkomen en wordt overlast door hondenpoep bestreden. Door afstemming van vuilnisophaaldiensten met straatvegers kunnen direct zwerfvuil en gemorste (vloei)stoffen worden verwijderd. Een beheerplan openbare ruimte (veegplannen), waarin staat dat vuilnisophaaldiensten met straatvegen is afgestemd, is een goed instrument om uitvoering te borgen;

- aanpak (chemische) onkruidbestrijding

Voor het gebruik van bestrijdingsmiddelen geldt dat een zware inspanningsverplichting op de gemeente rust om het eigen gebruik van bestrijdingsmiddelen stop te zetten of sterk te verminderen. Er zijn voldoende alternatieven beschikbaar voor het bestrijden van onkruid (borstelen, branden of heet water). Chemische bestrijding op verharding is alleen toegestaan indien wordt voldaan aan de gebruiksvoorschriften van het middel;

- aanpak inrichtingsmateriaal

De aanpak van bouwmaterialen is er vooral op gericht om de emissies van uitlogende bouwmetalen, zoals koper, zink of lood, zowel bij nieuwbouw als bij renovatie/(her)inrichting, te voorkomen. De gemeente streeft ernaar om ook het gebruik van onbehandelde uitlogende bouwmaterialen door projectontwikkelaars en particulieren te verminderen. In dit kader zou de gemeente de volgende instrumenten in kunnen zetten: voorlichting aan bouwbedrijven en initiatiefnemers, voorwaarden bij aanbesteding stellen, het opnemen van een milieuparagraaf in de gemeentelijke bouwverordening, het afsluiten van een convenant met de bouwende of renoverende partij en het voorkomen van een directe lozing door bodempassage toe te passen bij afstromend regenwater.